

Vásárhelyi céhbehívótáblák

A céhek a kézműipar középkorban kialakult és Európa-szerte elterjedt érdekvédelmi szervezetei voltak. Magyarországon az első céhek a 13. században jelennek meg a nagyobb városokban — Esztergomban, Budán, Pesten —, szélesebb körben azonban csak a 15. században terjedtek el. Míg Nyugat-Európában az ipari forradalom, a kapitalizmus korai kibontakozása fokozatosan megszüntette ezt az intézményt, addig nálunk a 18. század végén, a 19. század elején a céhes élet a mezővárosokban és a falvakban új virágzásnak indult.

A céhek védelmet nyújtottak a mestereknek a konkurenciával szemben, rendtartásaik szabályozták a termékek minőségét, a céhtagok erkölcsi életét, a szakmai képzést, az inasok, legények, mesterek jogait, a testületi összejöveteleket, egymás segítségét, az özvegyek, árvák, betegek támogatását, a temetési, tűzoltási és városvédelmi feladatokat. A céhek élén megválasztott céhmester állott, ő hívta össze a céhgyűlést, vigvázott a szabályok megtartására, őrizte a céh ládáját, iratait.

Múzeumaink országszerte sok olyan tárgyat őriznek, amelyek a céhek életéről vallanak. Ezek a tárgyak — céhládák, céhzászlók, pecsétnyomók, cégérek, céh-remekék, behívótáblák — történeti, művészettörténeti és néprajzi szempontból egyaránt értékes darabok. Különösen szép példányok találhatóak a céhbehívótáblák között, amelyek tulajdonképpen egy-egy céh jelvényei voltak. A céhmester e jelvény körbeküldésével hívta össze a céhtagokat a rendszeres gyűlésekre, vagy rendkívüli események alkalmával, például temetésre.

Az üzenetek közvetítése a „*táblajárás*” útján történt úgy, hogy a legfiatalabb tag, a „*szolgamestér*” vitte a táblát, vagy pedig a mesterek egymásnak továbbították, mindig a legközelebb lakóhoz, pontosan megszabott lánc szerint. Erre utasít a vásárhelyi molnárcéh táblájának felirata: „*Tábla járás és a tábla a szerint menjen a mint a nevek ki vannak írva és senkit el ne kerüljön.*” Nagy létszámú céhek esetén több táblát használtak, hogy az üzenet gyorsan járjon. Az említett molnárcéh egyik táblájával a Tarián városrész mestereit értesítették, a másikkal az útutcaikat. Több tábla maradt fenn a takácsoktól és a szabóktól is.

A történeti Magyarországon területéről közel 500 darab céhbehívótáblát ismerünk.

120 településről származó, 40 különböző mesterség emlékeként. A Tornyai János Múzeum gyűjteményében 15 darab található, amelyek az ács-, molnár-, csizmadiacéh-, takács-, szabó-, fazekas-, timár- és kőművescéh táblái.

A táblák többségét fából faragták, de rézből, ónból, ezüstből is készült a fényekben gazdagabb vidékeken. A vásárhelyiek, a szabók három, egyszerű, díszítetlen bádoggátlóját kivéve, fatáblák. Magasságuk 20–35 centiméter, szélességük 10–20 centiméter között van.

Míg az országosan ismert legkorábbi darabok, sőt a 18. századiak többsége is, elsősorban céhjelvényül szolgált, a szíri olvasni tudás hiánya miatt csupán szóbeli üzenet, közvetíthettek vele, addig a vásárhelyiek mindegyike irattartó szekrényképpel ellátott hirdetőtábla. Ezek közül a két legkorábbi a csizmadiacéh 1754-es és a szabócéh 1777-es táblája.

A céhbehívótáblák megformálásában és díszítésében a nagy európai stílusáramlatok — a reneszánsz, barokk, rokokó — hatása is tükröződik, a táblákon alkalmazott motívumokat pedig egy-egy mesterség legjellegzetesebb szerszámaiból vagy termékeiből választották ki. A csizmadiacéh behívótáblájába például egy csizma és egy szerszámuk, a bőr simítására szolgáló „*musta*” körvonalait égettek. Ez az országszerte elterjedt címerük sok táblán szerepel, mivel csizmadiacéhből volt legtöbb az országban, s Vásárhelyen is igen nagy számban működtek. Egy 1788-as adat szerint 208 iparosból 42 csizmadiacéh volt. Városunkban az ő céhük volt a legkorábbi, amely már a 17. században létezett. Céhszervezetükkel követték őket a szabók, a 18. század elején. Egséges jelvényük a nyitott olló, amit 1777-ből származó táblájuk felvíthető ablakán két oroszli tart. közöttük egy vasalóval. A tábla ovális formájú, szélén rokokó ízlésű levélfüzér díszíti, a felvíthető, paizs alakú ablakokat pedig a Habsburg császári címerrel, a kétfejű sással szerkesztették egybe. A több mint kétszáz

éves, gondosan kifaragott tábla erősen megkopott, egykori szépségét már csak sejtetik a színes festéknyomok. Hátuljára a következő feliratot vésték: „*N Szabó Mártony Uram csináltatá Czemester-ségében 1777.*”

A csizmadiacéh behívótáblája, 1754-ből.
(Fotó: Dömötör Mihály)